

ZWIERZĘTA

Ciekawostki o jaskółkach: 35 sprawdzonych faktów

Ciekawostki zebrał: Marcin Balana · Opublikowano: 21.10.2026 · Zaktualizowano: 21.10.2026 · Zweryfikowano: 21.10.2026

Jaskółki to ptaki wędrowne, z których w Polsce gniazdują 3 gatunki: dymówka, oknówka i brzegówka. Samych dymówek żyje w naszym kraju 1,6–2,2 mln par, a na zimę europejskie jaskółki odlatują do Afryki, co dowiodła w 1912 r. dymówka zaobraczkowana w Anglii i złapana w RPA. Wszystkie 3 gatunki są w Polsce pod ochroną ścisłą, a ich gniazd nie wolno niszczyć.

NAJWAŻNIEJSZE W SKRÓCIE

- W Polsce gniazduje 1,6–2,2 mln par dymówek i 390–550 tys. par oknówek.
- Dymówka, oknówka i brzegówka są w Polsce pod ochroną ścisłą, a gniazda z budynków wolno usuwać tylko od 16 października do końca lutego i tylko ze względów bezpieczeństwa lub sanitarnych.
- W 1912 r. dymówka zaobraczkowana w Anglii została złapana w RPA, co pierwszy raz dowiodło, dokąd jaskółki lecą na zimę.
- Dymówka, która dożyła 11 lat, przeleciała w czasie wędrówek ok. 200 000 km, czyli tyle, co 5 okrążeń Ziemi.
- Liczba oknówek w Wielkiej Brytanii spadła w latach 1995–2024 o 40%.
- Brzegówka waży średnio ok. 13,3 g i jest najmniejszą z jaskółek gniazdujących na Wyspach Brytyjskich.

Jaskółki w Polsce

1 W Polsce gniazdują 3 gatunki jaskółek

W Polsce gniazdują 3 gatunki jaskółek: dymówka, oknówka i brzegówka, podaje Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP). Dymówka i oknówka zakładają gniazda na budynkach, przy czym dymówka wewnątrz, a oknówka na zewnątrz. Występowanie brzegówki zależy od obecności miejsc, w których może kopać nory.[1]

Źródło: Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP), Gatunki pospolite i rzadkie ptaki miesiąca: jaskółki, Data odczytu: 2026.10.20

2 Ile par dymówek gniazduje w Polsce?

W Polsce gniazduje 1,6–2,2 mln par dymówek (*Hirundo rustica*), wynika z oceny liczebności ptaków lęgowych za lata 2008–2012, opublikowanej w 2015 r. w czasopiśmie „Ornis Polonica”. Autorzy zaliczyli dymówkę do gatunków licznych. Szacunek oparli na wynikach Monitoringu Pospolitych Ptaków Lęgowych (MPPL), prowadzonego w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska.[2]

Źródło: Chodkiewicz T. i in., Ocena liczebności populacji ptaków lęgowych w Polsce w latach 2008–2012, Data odczytu: 2026.10.20

3 Ile par oknówek gniazduje w Polsce?

W Polsce gniazduje 390–550 tys. par oknówek (*Delichon urbicum*), podaje ocena liczebności ptaków lęgowych za lata 2008–2012, opublikowana w „Ornis Polonica” w 2015 r. To ok. 4 razy mniej niż dymówek, choć oknówka także należy do gatunków licznych. Szacunek, podobnie jak dla dymówki, pochodzi z Monitoringu Pospolitych Ptaków Lęgowych.[2]

Źródło: Chodkiewicz T. i in., Ocena liczebności populacji ptaków lęgowych w Polsce w latach 2008–2012 , Data odczytu: 2026.10.20

4 Ile par brzegówek gniazduje w Polsce?

Populację brzegówki (*Riparia riparia*) w Polsce szacuje się na 150–300 tys. par, podaje ocena liczebności ptaków lęgowych opublikowana w „Ornis Polonica” w 2015 r. Ten szacunek pochodzi jednak z lat 1992–2004 i z danych atlasowych, a nie z monitoringu. Autorzy zaliczyli brzegówkę do gatunków średnio licznych.[2]

Źródło: Chodkiewicz T. i in., Ocena liczebności populacji ptaków lęgowych w Polsce w latach 2008–2012 , Data odczytu: 2026.10.20

5 Polska ma jedną z największych populacji dymówek w Europie

Polska, z populacją 1,6–2,2 mln par, ma jedną z najliczniejszych populacji dymówek na kontynencie, podaje OTOP. W materiałach edukacyjnych OTOP pisało, że liczebność dymówki spadała we wszystkich krajach Europy Zachodniej oprócz Portugalii. Według OTOP w większości tych krajów przemiany w rolnictwie i stosowanie środków chemicznych doprowadziły do zaniku wielu owadów, którymi żywią się jaskółki.[1][2]

Źródła: Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP), Gatunki pospolite i rzadkie ptaki miesiąca: jaskółki , Data odczytu: 2026.10.20; Chodkiewicz T. i in., Ocena liczebności populacji ptaków lęgowych w Polsce w latach 2008–2012 , Data odczytu: 2026.10.20

6 Brzegówka zamieszkała w betonowym murze w Warszawie

6 sierpnia 2020 r. w Warszawie znaleziono lęg brzegówki w szczelinie betonowej ściany kanału, ok. 5 m nad wodą i ok. 40 m od brzegu Wisły, opisano w czasopiśmie „Kulon”. Ptaki nie mogły wydrążyć nory w betonie, więc zajęły gotową, długą szczelinę. Zwykle brzegówki drążą nory lęgowe w piasku lub żwirze, rzadziej w glinie.[3]

Źródło: Mortka K., Nietypowa lokalizacja lęgu brzegówki *Riparia riparia* , Data odczytu: 2026.10.20

Jaskółki pod ochroną

7 Dymówka, oknówka i brzegówka są pod ochroną ścisłą

Dymówka, oknówka i brzegówka figurują w załączniku nr 1 do rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (tekst jednolity: Dz.U. 2022 poz. 2380), czyli podlegają ochronie ścisłej. Zajmują tam pozycje: oknówka 409, dymówka 411 i brzegówka 412, a pod numerem 410 wpisano jaskółkę rudawą. Przy wszystkich tych gatunkach obowiązuje dodatkowo zakaz umyślnego płoszenia m.in. w miejscach noclegu i rozrodu w okresie lęgowym.[4][5]

Źródła: Minister Klimatu i Środowiska, Obwieszczenie w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2022 poz. 2380) , Data odczytu: 2026.10.20; api.sejm.gov.pl , Data

odczytu: 2026.10.20

8 Kiedy wolno usunąć gniazdo jaskółki z budynku?

Gniazda jaskółek nie wolno niszczyć, usuwać ani uszkodzać, a z budynków bez zezwolenia można je usuwać tylko od 16 października do końca lutego. Nawet wtedy usunięcie gniazda jest dozwolone wyłącznie wtedy, gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne. Zakaz wynika z § 6 rozporządzenia Ministra Środowiska z 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt.[5]

Źródło: Minister Klimatu i Środowiska, Obwieszczenie w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2022 poz. 2380) , Data odczytu: 2026.10.20

9 Termomodernizacja a gniazda oknówek

Przed termomodernizacją budynku z gniazdami oknówek trzeba złożyć do regionalnego dyrektora ochrony środowiska wniosek o zezwolenie na zniszczenie gniazd, przypomniała RDOŚ w Warszawie 18 marca 2024 r. Prace można zacząć dopiero po uzyskaniu zezwolenia. W przypadku oknówki kompensacją przyrodniczą za utracone miejsca lęgowe mogą być sztuczne gniazda.[6]

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, Remonty budynków a ochrona zwierząt , Data publikacji: 2024.03.18, Data odczytu: 2026.10.20

10 Co grozi za remont, który niszczy gniazda jaskółek?

Remont niszczący gniazda chronionych ptaków, takich jak oknówka, może skończyć się wnioskiem RDOŚ na policję o podejrzeniu popełnienia wykroczenia, przypomniała RDOŚ w Warszawie 18 marca 2024 r. Chodzi o naruszenie zakazów z art. 52 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody. RDOŚ może też wnioskować do powiatowego inspektora nadzoru budowlanego o wstrzymanie prac. Nawet w zezwoleniu RDOŚ może nakazać wstrzymanie prac, jeśli gniazda okażą się zasiedlone.[6]

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, Remonty budynków a ochrona zwierząt , Data publikacji: 2024.03.18, Data odczytu: 2026.10.20

Gniazda i lęgi

11 Ile lęgów w roku wyprowadzają jaskółki?

Dymówka wyprowadza 2 lęgi w roku, w okresie od maja do lipca, podaje Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Oknówka odbywa 1–2 lęgi od maja do początku lipca, a brzegówka przystępuje do 1–2 lęgów od połowy maja do lipca. W spisie dymówek w Estonii w 2011 r. drugi lęg miało 13% ptaków, a trzeci 1%.[1][7]

Źródła: Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP), Gatunki pospolite i rzadkie ptaki miesiąca: jaskółki , Data odczytu: 2026.10.20; Estonian Ornithological Society (EOS), Barn Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

12 Ile jaj składa dymówka?

Zniesienie dymówki liczy zwykle 4–5 jaj, a skrajne zniesienia od 2 do 9 jaj, podaje brytyjski British Trust for Ornithology (BTO). Wysiadywanie trwa zwykle 16–18 dni, a pisklęta opuszczają gniazdo po 20–22 dniach. Para dymówek wyprowadza zwykle 2 lęgi w sezonie.[8]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

13 Jak wygląda gniazdo dymówki?

Gniazdo dymówki zbudowane na belce to pełna miseczka o średnicy ok. 7,6 cm przy krawędzi i głębokości ok. 5 cm, a przyklejone do pionowej ściany ma kształt półmiseczki, podaje Cornell Lab of Ornithology. Ptaki zbierają błoto w dziobach i często mieszają je ze źdźbłami traw, formując grudki. Najchętniej budują gniazda pod okapami oraz na krokwiach i belkach stodół, szop i stajni.[9]

Źródło: Cornell Lab of Ornithology, All About Birds: Barn Swallow Life History , Data odczytu: 2026.10.20

14 Tylko 1 populacja dymówek w Ameryce Północnej gnieździ się w jaskiniach

Tylko 1 populacja dymówek w Ameryce Północnej nadal regularnie zakłada gniazda w jaskiniach: na Channel Islands u wybrzeży Kalifornii, podaje Cornell Lab of Ornithology. Dawniej dymówki gnieździły się w jaskiniach w całej Ameryce Północnej. Dziś budują gniazda niemal wyłącznie na obiektach wzniesionych przez ludzi.[10]

Źródło: Cornell Lab of Ornithology, All About Birds: Barn Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

15 Ile gniazd jaskółek ma przeciętny dom w Estonii?

W 2011 r. jedno gospodarstwo domowe w Estonii miało średnio 3,2 zajęte gniazda dymówek i 6,3 gniazda oknówek, wynika ze spisu Estońskiego Towarzystwa Ornitologicznego (EOS). W gospodarstwach z bydłem lub drobiem gniazd dymówek było średnio 8,3, a w pobliżu jeziora 5,4. Dymówka, ptak narodowy Estonii, została w 2011 r. estońskim Ptakiem Roku.[7]

Źródło: Estonian Ornithological Society (EOS), Barn Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

16 Długi ogon samca dymówki pomaga w zdobyciu partnerki

W 1988 r. ornitolog Anders Pape Møller wykazał w „Nature”, że samce dymówek z eksperymentalnie wydłużonymi ogonami szybciej znajdują partnerki niż samce z krótszymi ogonami. Takie samce miały też więcej potomstwa w jednym sezonie lęgowym i częściej wybierały je samice szukające kopulacji poza parą. Badanie pokazało, że ozdoby samców mogą się utrzymywać dzięki wyborowi samic nawet u gatunków monogamicznych.[11]

Źródło: Møller A.P., Female choice selects for male sexual tail ornaments in the monogamous swallow , Data odczytu: 2026.10.20

Ciało i długość życia

17 Ile waży jaskółka?

Dorośla dymówka waży średnio ok. 19,9 g, a brzegówka ok. 13,3 g, wynika z pomiarów brytyjskiego BTO. Brzegówka jest najmniejszą z jaskółek gniazdujących w Wielkiej Brytanii i Irlandii. Encyclopaedia Britannica podaje, że mierzy ok. 12 cm długości i kopie nory lęgowe w piaszczystych skarpach.[8][12][13]

Źródła: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Swallow , Data odczytu: 2026.10.20; British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Sand Martin , Data odczytu: 2026.10.20; Encyclopaedia Britannica, Sand martin , Data odczytu: 2026.10.20

18 Ile lat żyje dymówka?

Najstarsza dymówka w danych brytyjskiego programu obrączkowania żyła 11 lat, 1 miesiąc i 11 dni, a rekord ustanowiono w 1936 r., podaje BTO. Typowa długość życia dymówki to tylko 2 lata, a ptaki zaczynają się rozmnażać zwykle w wieku 1 roku. Najstarsza znana dymówka z Ameryki Północnej miała co najmniej 10 lat, gdy złapano ją ponownie w stanie Maryland.[8][10]

Źródła: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Swallow , Data odczytu: 2026.10.20; Cornell Lab of Ornithology, All About Birds: Barn Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

19 Ile lat żyją oknówka i brzegówka?

Rekord wieku oknówki w danych BTO wynosi 7 lat, 1 miesiąc i 12 dni (2002 r.), a brzegówki 7 lat, 9 miesięcy i 1 dzień (1998 r.). U obu gatunków typowa długość życia ptaka, który dożyje wieku lęgowego, to 2 lata. Pierwszy rok przeżywa tylko ok. 14,5% młodych oknówek, a roczna przeżywalność dorosłych wynosi ok. 41%.[14][12]

Źródła: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: House Martin , Data odczytu: 2026.10.20; British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Sand Martin , Data odczytu: 2026.10.20

Wędrowki do Afryki

20 Dokąd jaskółki odlatują na zimę?

Europejskie dymówki i oknówki spędzają zimę w Afryce na południe od 20° szerokości geograficznej północnej, zwłaszcza w Republice Południowej Afryki, w rejonie rzeki Kongo i na niektórych obszarach przybrzeżnych Afryki Zachodniej, podaje Encyclopaedia Britannica. Amerykańskie dymówki mogą spędzać lato w Kanadzie, a zimę w Argentynie. Według Cornell Lab of Ornithology dymówka jest najliczniejszym i najszerzej rozprzestrzenionym gatunkiem jaskółki na świecie.[15][16][10]

Źródła: Encyclopaedia Britannica, Common swallow , Data odczytu: 2026.10.20; Encyclopaedia Britannica, House martin , Data odczytu: 2026.10.20; Cornell Lab of Ornithology, All About Birds: Barn Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

21 Jak w 1912 r. odkryto zimowiska jaskółek?

W grudniu 1912 r. na farmie w Natalu w Republice Południowej Afryki złapano dymówkę z obrączką założoną 18 miesięcy wcześniej w Cheadle w hrabstwie Staffordshire w Anglii, podaje BTO. Obrączkę założył John Masefield, prawnik i przyrodnik amator. Dowiodło to, że ptak niewiele większy od pudełka zapatek co roku pokonuje ogromną trasę, także przez Saharę.[17]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), Swallows have started spending the winter in Britain instead of migrating 6,000 miles to South Africa , Data publikacji: 2022.03.08, Data odczytu: 2026.10.20

22 Ile kilometrów pokonuje dymówka w ciągu życia?

Dymówka, która dożyła 11 lat, przeleciała w czasie wędrówek do Republiki Południowej Afryki i z powrotem ok. 200 000 km, szacuje BTO. To równowartość 5 okrążeń Ziemi, choć ptak waży tylko ok. 19 g. BTO opisało tak ptaka zaobrączkowanego jako pisklę w hrabstwie Norfolk i złapanego ponownie niecałe 10 km od miejsca obrączkowania.[18]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), Swallow ringing story T256760 , Data odczytu: 2026.10.20

23 Gdzie dokładnie zimują dymówki?

Zimowiska 32 dymówek śledzonych geolokatorami rozciągały się od Afryki Zachodniej przez Afrykę Środkową po południe kontynentu, wynika z badania opublikowanego w 2018 r. Autorzy sprawdzali, czy analiza izotopów stabilnych w piórach wskaże te same miejsca. Obszary wyznaczone obiema metodami pokrywały się przy analizie 3 izotopów tylko u 2 lub 13 z 32 ptaków, a przy analizie 2 izotopów u 12 lub 18.[19]

Źródło: Seifert N. i in., Matching geographical assignment by stable isotopes with African non-breeding sites of barn swallows *Hirundo rustica* tracked by geolocation , Data publikacji: 2018.09.14, Data odczytu: 2026.10.20

24 Gdzie zimują oknówki?

Badanie oknówek z północnych Włoch z 2011 r. wskazało ich przypuszczalne zimowiska w Afryce, od Gwinei po Nigerię, podaje BTO. To jednak hipoteza, która wymaga potwierdzenia. Choć wiadomo, że oknówki wędrują do Afryki, dokładny zasięg zimowisk ptaków gniazdujących w Wielkiej Brytanii i Irlandii wciąż nie jest znany.[14]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: House Martin , Data odczytu: 2026.10.20

25 Brzegówki pokonują ponad 4000 km

Brzegówki zaobraczkowane w Wielkiej Brytanii pokonują ponad 4000 km między Wyspami a zimowiskami, podaje BTO. Brzegówka należy do najwcześniej przylatujących ptaków wędrownych i pojawia się na Wyspach często już w pierwszych 2 tygodniach marca. Większość ptaków odlatuje na początku września na zimowiska na południe od Sahary.[12]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Sand Martin , Data odczytu: 2026.10.20

26 Kiedy dymówki wracają wiosną?

Pierwsze dymówki przylatują do Wielkiej Brytanii w marcu, a średnia data ich wiosennego przylotu to 4 kwietnia, podaje BTO. Ptaki zostają na Wyspach do października. Badanie z 2024 r. wykazało, że czoło wiosennej wędrówki 30 gatunków ptaków, w tym dymówki, przesuwają się na północ o 100 km średnio w 1,6 dnia.[8]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

27 Coraz więcej dymówek zimuje w Wielkiej Brytanii

Od 1 stycznia do 1 lutego 2022 r. brytyjski system BirdTrack otrzymał prawie 100 zgłoszeń dymówek zimujących w Wielkiej Brytanii, w których notowano do 12 dymówek, podaje BTO. Większość obserwacji pochodziła z cieplejszego południa i południowego zachodu Wielkiej Brytanii oraz z Irlandii. Dymówki zwykle odlatują na zimę do Afryki, bo w Europie brakuje wtedy latających owadów, którymi się żywią.[17]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), Swallows have started spending the winter in Britain instead of migrating 6,000 miles to South Africa , Data publikacji: 2022.03.08, Data odczytu: 2026.10.20

Liczebność i zagrożenia

28 Liczba oknówek w Wielkiej Brytanii spadła o 40%

Liczba oknówek w Wielkiej Brytanii spadła o 40% w latach 1995–2024, a w 2020 r. gatunek trafił na brytyjską Czerwoną Listę, podaje BTO. Spadki są najsilniejsze na południu i wschodzie Wielkiej Brytanii, a ich przyczyny nie są dobrze poznane. Oknówki budujące gniazda na PVC zamiast na cegle, betonie lub drewnie mają znacznie mniejszy sukces lęgowy, bo ich gniazda częściej odpadają.[14]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: House Martin , Data odczytu: 2026.10.20

29 Ile dymówek gniazduje w Wielkiej Brytanii?

W Wielkiej Brytanii gniazduje ok. 705 tys. par dymówek (terytoriów, dane z 2016 r.), a ich liczebność spadła o 23% w latach 1995–2024, podaje BTO. Spadki odnotowano od ok. 2010 r. w Anglii, Walii, Szkocji i Irlandii Północnej. W całej Europie liczebność dymówki jest według BTO od 1980 r. w przybliżeniu stabilna.[8]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

30 Susze w Afryce 2 razy załamały populację brzegówek

W ciągu ostatnich 50 lat europejska populacja brzegówki 2 razy gwałtownie się załamała z powodu suszy na afrykańskich zimowiskach, podaje RSPB. W Wielkiej Brytanii liczebność brzegówek później wzrosła i w 2015 r. gatunek przeniesiono z Bursztynowej na Zieloną Listę gatunków budzących troskę. Dziś na Wyspach jest ok. 71 tys. gniazd brzegówek (dane z 2016 r.).[20][12]

Źródła: Royal Society for the Protection of Birds (RSPB), Sand martin , Data odczytu: 2026.10.20; British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Sand Martin , Data odczytu: 2026.10.20

31 W Estonii dymówek w gniazdach ubyło przez 20 lat

W ciągu 20 lat średnia liczba młodych dymówek w gnieździe na dawnym obszarze badań w południowo-zachodniej Estonii spadła z 4,76 do 3,86, podaje Estońskie Towarzystwo Ornitologiczne. Liczba par lęgowych dymówki zmniejszyła się tam o jedną czwartą. W ogólnokrajowym spisie z 2011 r. dymówki miały średnio 4,1 młodego w gnieździe, z różnicami regionalnymi od 3,6 do 4,6.[7]

Źródło: Estonian Ornithological Society (EOS), Barn Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

32 Dymówki z Czarnobyla

W 1997 r. naukowcy opisali w „Nature” częstsze występowanie częściowego albinizmu u dymówek gniazdujących w rejonie Czarnobyla. Tempo mutacji u tych ptaków było 2–10 razy wyższe niż u dymówek z obszarów kontrolnych, a mutacje powodujące albinizm były przynajmniej częściowo dziedziczne. Według badań Uniwersytetu Karoliny Południowej liczebność dymówek była niższa na terenach silniej skażonych.[21][22]

Źródła: Ellegren H. i in., Fitness loss and germline mutations in barn swallows breeding in Chernobyl , Data odczytu: 2026.10.20; University of South Carolina, Chernobyl, three decades on , Data publikacji: 2016.04.25, Data odczytu: 2026.10.20

Jaskółki w historii i kulturze

33 Jaskółka na greckiej wazie z 500 r. p.n.e.

Na słynnej greckiej wazie z 500 r. p.n.e. trzech mężczyzn patrzy na powracającą jaskółkę, a napis głosi „Już wiosna!”, podaje BTO. Powrót dymówek z afrykańskich zimowisk od tysięcy lat uchodzi w Europie za jeden z głównych znaków nadejścia wiosny. Aż do XX w. nie wiadano jednak, dokąd jaskółki odlatują.[17]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), Swallows have started spending the winter in Britain instead of migrating 6,000 miles to South Africa , Data publikacji: 2022.03.08, Data odczytu: 2026.10.20

34 Jak dymówki pomogły założyć pierwsze Towarzystwo Audubona?

W 1886 r. przyrodnik George Bird Grinnell opublikował w „Forest & Stream” artykuł potępiający marnotrawienie ptasiego życia, do którego skłonił go wpływ przemysłu kapeluszniczego na dymówki, podaje Cornell Lab of Ornithology. Jego tekst doprowadził do założenia pierwszego Towarzystwa Audubona. Za początek ruchu ochrony przyrody w USA uważa się zwykle zabijanie czapli, ale ważną rolę odegrały w nim dymówki.[10]

Źródło: Cornell Lab of Ornithology, All About Birds: Barn Swallow , Data odczytu: 2026.10.20

35 W 1555 r. pisano, że jaskółki zimują pod wodą

W 1555 r. szwedzki arcybiskup Olaus Magnus twierdził, że jaskółki spędzają zimę pod wodą, zanurzone w mule, aż do wiosny. Drzeworyt z 1555 r. przedstawia rybaków wyciągających z jeziora sieć pełną zimujących jaskółek. Teorię powtórzył w 1758 r. Karol Linneusz w dziele „Systema naturae”, a już Arystoteles pisał, że część jaskółek zapada w sen zimowy.[23][24]

Źródła: History Today (Lee A.), The Great Migration Mystery , Data publikacji: 2020.05.01, Data odczytu: 2026.10.20; University of Houston, The Engines of Our Ingenuity, No. 2228: Ancient Explanations of Bird Migrations , Data odczytu: 2026.10.20

Jaskółki w liczbach

Parametr | Wartość

Dymówki lęgowe w Polsce (2008–2012) | 1,6–2,2 mln par

Oknówki lęgowe w Polsce (2008–2012) | 390–550 tys. par

Brzegówki lęgowe w Polsce (1992–2004) | 150–300 tys. par

Średnia masa dorosłej dymówki | ok. 19,9 g

Średnia masa dorosłej brzegówki | ok. 13,3 g

Typowe zniesienie dymówki | 4–5 jaj

Rekord wieku dymówki (BTO, 1936) | 11 lat, 1 miesiąc i 11 dni

Dystans wędrówek 11-letniej dymówki | ok. 200 000 km

Spadek liczby oknówek w Wielkiej Brytanii (1995–2024) | 40%

Źródła danych: Ornis Polonica (Chodkiewicz i in. 2015), British Trust for Ornithology. Stan na 21 października 2026 r.

Mity i fakty o jaskółkach

FAŁSZ

„Jaskółki zimują w Europie zakopane w mule na dnie jezior”

Teorię głosili w 1555 r. Olaus Magnus, a w 1758 r. Linneusz, ale w 1912 r. dymówkę zaobraczkowaną w

Anglii złapano w RPA. Europejskie jaskółki zimują w Afryce.[23][17]

Źródła: History Today (Lee A.), The Great Migration Mystery , Data publikacji: 2020.05.01, Data odczytu: 2026.10.20; British Trust for Ornithology (BTO), Swallows have started spending the winter in Britain instead of migrating 6,000 miles to South Africa , Data publikacji: 2022.03.08, Data odczytu: 2026.10.20

FAŁSZ

„Gniazdo jaskółki pod dachem można strącić w każdej chwili, jeśli brudzi elewację”

Dymówka, oknówka i brzegówka są pod ochroną ścisłą. Bez zezwolenia RDOŚ gniazda z budynków wolno usuwać tylko od 16 października do końca lutego i tylko ze względów bezpieczeństwa lub sanitarnych.[5]

Źródło: Minister Klimatu i Środowiska, Obwieszczenie w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2022 poz. 2380) , Data odczytu: 2026.10.20

FAŁSZ

„Wszystkie jaskółki budują gniazda z błota”

Gniazda z błota lepią dymówka i oknówka, ale brzegówka drąży nory lęgowe w piasku lub żwirze, zwykle w piaszczystych skarpach.[3][13][1]

Źródła: Mortka K., Nietypowa lokalizacja lęgu brzegówki Riparia riparia , Data odczytu: 2026.10.20; Encyclopaedia Britannica, Sand martin , Data odczytu: 2026.10.20; Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP), Gatunki pospolite i rzadkie ptaki miesiąca: jaskółki , Data odczytu: 2026.10.20

CZĘŚCIOWO PRAWDA

„Jaskółki zawsze odlatują z Europy na zimę”

Zdecydowana większość odlatuje do Afryki, ale od 1 stycznia do 1 lutego 2022 r. BTO otrzymało prawie 100 zgłoszeń dymówek zimujących w Wielkiej Brytanii, głównie na cieplejszym południu.[17]

Źródło: British Trust for Ornithology (BTO), Swallows have started spending the winter in Britain instead of migrating 6,000 miles to South Africa , Data publikacji: 2022.03.08, Data odczytu: 2026.10.20

FAŁSZ

„Długi ogon samca dymówki to tylko ozdoba bez znaczenia”

Doświadczenie z 1988 r. pokazało, że samce z wydłużonymi ogonami szybciej zdobywały partnerki i miały więcej potomstwa w sezonie.[11]

Źródło: Møller A.P., Female choice selects for male sexual tail ornaments in the monogamous swallow , Data odczytu: 2026.10.20

Źródła

1. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP), Gatunki pospolite i rzadkie ptaki miesiąca: jaskółki. Adres: <https://otop.org.pl:443/uploads/media/09maj.pdf>. Data odczytu: 2026.10.20.
2. Chodkiewicz T. i in., Ocena liczebności populacji ptaków lęgowych w Polsce w latach 2008–2012. Wydawca: Ornis Polonica. Wydanie: t. 56, nr 3, 2015. Strony: 149–189. Adres: <https://bibliotekanauki.pl/articles/79719.pdf>. Data odczytu: 2026.10.20.
3. Mortka K., Nietypowa lokalizacja lęgu brzegówki Riparia riparia. Wydawca: Kulon. Wydanie: t. 25, 2020. Strony: 168–170.

Adres:

https://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.agro-52edf5d2-c5e8-4656-be16-c1cd38eaaa39/c/11._Mortka_K._2020._Nietypowa_lokalizacja_legu_brzegowki_Riparia_riparia.pdf. Data odczytu: 2026.10.20.

4. Minister Klimatu i Środowiska, Obwieszczenie w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2022 poz. 2380). Adres:

<https://api.sejm.gov.pl/eli/acts/DU/2022/2380/text.pdf>. Data odczytu: 2026.10.20.

5. api.sejm.gov.pl. Adres: <https://api.sejm.gov.pl/eli/acts/DU/2022/2380/text.html>. Data odczytu: 2026.10.20.

6. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, Remonty budynków a ochrona zwierząt. Adres:

<https://www.gov.pl/web/rdos-warszawa/termomodernizacja-budynkow-a-ochrona-zwierzat>. Data publikacji: 2024.03.18. Data odczytu: 2026.10.20.

7. Estonian Ornithological Society (EOS), Barn Swallow. Adres:

<https://www.eoy.ee/suitsupaasuke/www.eoy.ee/suitsupaasuke/english/index.html>. Data odczytu: 2026.10.20.

8. British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Swallow. Adres: <https://www.bto.org/learn/about-birds/birdfacts/swallow>. Data odczytu: 2026.10.20.

9. Cornell Lab of Ornithology, All About Birds: Barn Swallow Life History. Adres:

https://www.allaboutbirds.org/guide/Barn_Swallow/lifehistory. Data odczytu: 2026.10.20.

10. Cornell Lab of Ornithology, All About Birds: Barn Swallow. Adres: https://allaboutbirds.org/guide/Barn_Swallow. Data odczytu: 2026.10.20.

11. Møller A.P., Female choice selects for male sexual tail ornaments in the monogamous swallow. Wydawca: Nature. Wydanie: t. 332, 1988. Strony: 640–642. Adres: <https://doi.org/10.1038/332640a0>. Data odczytu: 2026.10.20.

12. British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: Sand Martin. Adres:

<https://www.bto.org/learn/about-birds/birdfacts/sand-martin>. Data odczytu: 2026.10.20.

13. Encyclopaedia Britannica, Sand martin. Adres: <https://www.britannica.com/animal/sand-martin>. Data odczytu: 2026.10.20.

14. British Trust for Ornithology (BTO), BirdFacts: House Martin. Adres:

<https://www.bto.org/learn/about-birds/birdfacts/house-martin>. Data odczytu: 2026.10.20.

15. Encyclopaedia Britannica, Common swallow. Adres: <https://www.britannica.com/animal/common-swallow>. Data odczytu: 2026.10.20.

16. Encyclopaedia Britannica, House martin. Adres: <https://www.britannica.com/animal/house-martin>. Data odczytu: 2026.10.20.

17. British Trust for Ornithology (BTO), Swallows have started spending the winter in Britain instead of migrating 6,000 miles to South Africa. Adres:

<https://bto.org/our-work/news/press/swallows-have-started-spending-winter-britain-instead-migrating-6000-miles>. Data publikacji: 2022.03.08. Data odczytu: 2026.10.20.

18. British Trust for Ornithology (BTO), Swallow ringing story T256760. Adres:

<https://www.bto.org/sites/default/files/swallow-ringing-story-t256760.pdf>. Data odczytu: 2026.10.20.

19. Seifert N. i in., Matching geographical assignment by stable isotopes with African non-breeding sites of barn swallows *Hirundo rustica* tracked by geolocation. Wydawca: PLOS ONE. Wydanie: t. 13, nr 9, e0202025, 2018. Adres:

<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0202025>. Data publikacji: 2018.09.14. Data odczytu: 2026.10.20.

20. Royal Society for the Protection of Birds (RSPB), Sand martin. Adres:

<https://web-cdn.rspb.org.uk/birds-and-wildlife/sand-martin>. Data odczytu: 2026.10.20.

21. Ellegren H. i in., Fitness loss and germline mutations in barn swallows breeding in Chernobyl. Wydawca: Nature. Wydanie: t. 389, 1997. Strony: 593–596. Adres: <https://doi.org/10.1038/39303>. Data odczytu: 2026.10.20.

22. University of South Carolina, Chernobyl, three decades on. Adres:

https://www.sc.edu/uofsc/posts/2016/04/mousseau_chernobyl_30th.php. Data publikacji: 2016.04.25. Data odczytu: 2026.10.20.

23. History Today (Lee A.), The Great Migration Mystery. Adres:

<https://www.historytoday.com/archive/natural-histories/great-migration-mystery>. Data publikacji: 2020.05.01. Data odczytu: 2026.10.20.

24. University of Houston, The Engines of Our Ingenuity, No. 2228: Ancient Explanations of Bird Migrations. Adres:

<https://engines.egr.uh.edu/episode/2228>. Data odczytu: 2026.10.20.